

FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS
MILJØVERNDELINGEN

Oppfølging av nasjonal handlingsplan for STORSALAMANDER

Årsrapport 2011

RAPPORT NR. 3/2012

FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS

Miljøvernavdelingen
Postboks 8111, Dep. 0032 OSLO
Telefon 22 00 35 00 – E-post: postmottak@fmoa.no

Tittel:

Oppfølging av handlingsplan for STORSALAMANDER. Årsrapport 2011

Rapport nr.:

Dato: 3.7.2012

Forfatter(e):

Catrine Curle, Miljøvernavdelingen, Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Antall sider:

13 s

Prosjektansvarlig:

Maren Esmark, Fylkesmannen i Oslo og Akershus

ISBN: 978-82-7473-219-3

Prosjektleder:

Catrine Curle, Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Sammendrag:

Storsalamander er en truet art i Norge. I 2008 ble det utarbeidet en handlingsplan for arten, og Fylkesmannen i Oslo og Akershus har hatt det koordinerende ansvaret for å følge opp planen. 2011 ble det kartlagt storsalamander i fem fylker. De fleste lokalitetene med funn var nykartlegging, men også gamle kjente lokaliteter ble oppsøkt og kartlagt. Funn fra kartleggingen er registrert i herptildatabasen og sendt til Naturbase.

Det har blitt foretatt skjøtsel av en rekke storsalamanderdammer i 2011. Den nye tilskuddsordningen for prioriterte arter har blitt mer kjent og flere tiltak har blitt utført som en følge av den nye ordningen.

I 2012 vil det bli behov for mer informasjon om storsalamander og det vil være behov for fagsamlinger. Kartlegging vil fortsatt være en viktig oppfølging av handlingsplanen, men skjøtsel og tiltak i kjente lokaliteter vil være stadig mer aktuelt ettersom vi får mer kunnskap om arten.

4 emneord: Storsalamander, handlingsplan, årsrapport 2011, kartlegging, overvåking, skjøtsel

Referanse:

Oppfølging av nasjonal handlingsplan for storsalamander – Årsrapport 2011, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvernavdelingen, Rapport 3-2012

Forsidebilder:

Stort bilde: Leif Åge Strand. Små bilder fra venstre: Jeroen van der Kooij, Leif Åge Strand, Jeroen van der Kooij.

Baksidebilder: Jeroen van der Kooij, Leif Åge Strand, Jeroen van der Kooij.

Forord

Storsalamander (*Triturus cristatus*) har siden midten av 1900-tallet hatt stor tilbakegang i Norge og den står i dag oppført som sårbar på Norsk Rødliste (VU). Direktoratet for naturforvaltning har utarbeidet en nasjonal handlingsplan for storsalamander med en planperiode fra 2008 -2012, for å sikre overlevelse av storsalamander på lang sikt. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har det koordinerende ansvaret for oppfølging av handlingsplanen nasjonalt.

Årsrapporten for 2011 presenterer det fjerde året med oppfølgingen av Handlingsplan for stor salamander, *Triturus cristatus*. DN rapport 2008-1.

Cathrine Curle, rådgiver

Oslo, 03.07.2012

Innholdsfortegnelse

Forord	2
1. Innledning	4
2. Tildeling av midler 2011	5
3. Kartlegging og tiltak 2011	6
<i>Østfold</i>	<i>6</i>
<i>Oslo og Akershus</i>	<i>6</i>
<i>Hedmark</i>	<i>9</i>
<i>Oppland</i>	<i>9</i>
<i>Buskerud</i>	<i>10</i>
<i>Sør-Trøndelag</i>	<i>11</i>
<i>Nord-Trøndelag</i>	<i>12</i>
4. Videre arbeid	12

1. Innledning

Storsalamander (*Triturus cristatus*) har siden midten av 1900-tallet hatt stor tilbakegang i Norge og den står i dag oppført som sårbar på Norsk Rødliste (VU). Direktoratet for naturforvaltning har utarbeidet en nasjonal handlingsplan for storsalamander med en planperiode fra 2008 -2012, for å sikre overlevelse av storsalamander på lang sikt. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har det koordinerende ansvaret for oppfølging av handlingsplanen nasjonalt.

I handlingsplanen presenteres 5 tiltak som er planlagt gjennomført i planperioden:

- Videre kartlegging av forekomster av storsalamander. I første rekke vil det være behov for å kartlegge hvor det er mangelfull kunnskap, i neste omgang vil det være aktuelt å foreta registrering og kvalitetssikring av eksisterende informasjon i prioriterte områder.
- Overvåkning
- Gjennomføre en vurdering av behov for sikring av prioriterte lokaliteter fylkesvis, og lage en fremdriftsplan for arbeidet med å sikre slike lokaliteter.
- Foreta biotopforbedrende tiltak der det er behov for det.
- Informasjonstiltak.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus tildelte i 2011 kr 151 000,- til oppfølging av den nasjonale handlingsplanen. Disse midlene er fordelt på ulike prosjekter rundt i landet i regi av fylkesmenn, kommuner og lokale krefter.

Naturmangfoldloven åpner for å utpeke arter som prioritert. Storsalamander ble i 2010 foreslått til å bli en prioritert art med egen forskrift. Som et resultat av naturmangfoldloven ble det opprettet en tilskuddsordning for skjøtsel av prioriterte arter. Det ble totalt bevilget 749 500,- til ulike tiltak i fire fylker i 2011.

Denne årsrapporten oppsummerer aktivitetene som er gjort i 2011.

2. Tildeling av midler 2011

Midlene til oppfølging av handlingsplanen ble fordelt til følgende fylker:

Fylke	Bevilgning
Sør-Trøndelag	40 000
Rogaland	20 000
Østfold	20 000
Oppland	20 000
Oslo og Akershus	51 000
Totalt	151 000

Tilskuddsmidler til prioriterte arter ble fordelt til følgende prosjekter:

Østfold

Tiltak	Bevilgning
Storsalamander registrering og biotopforbedring. Samarbeid med videregående skoler.	25 000
Totalt	25 000

Oslo og Akershus

Tiltak	Bevilgning
Reintroduksjon av storsalamandere i Møllesvingen på Berg i Oslo. 4 besøk og utarbeidelse av rapport.	20 000
Skjøtselstiltak i to dammer i Svartskog.	33 000
Skjøtsel av Søndre Rånåsdam i Frogn kommune.	18 000
Kartlegging og utarbeidelse av skjøtelsesplan for Nordre Rånåsdam og Skogrodammen i Frogn kommune.	10 000
Biotopforbedrende tiltak/restaurering i Skedsmo kommune.	40 000
Utredning med tanke på rotenonbehandling av Nyborgdammene i Nesodden kommune.	50 000
Informasjonstiltak ved To gård i Nesodden kommune. – Gjennomføre i 2012	10 000
Oppdatering av Amfibiedatabasen.	55 000
Veiledning for grunneiere om tiltak for storsalamander i Follo ved Landbrukskontoret.	25 000
Restaurering av salamanderdammer i Ås kommune – Gjennomføres i 2012	54 000
Utarbeidelse og oppsetting av informasjonstavler ved lille Mortjern – Gjennomføres i 2012	70 000
Tilskudd til informasjonskampanjen "Din nabo er en drage"- Gjennomføres i 2012	57 000
Totalt	448 500

Oppland

Tiltak	Bevilgning
Kartlegging av storsalamanderdammer mellom Sperillen og Randsfjorden.	70 000
Totalt	70 000

Buskerud

Tiltak	Bevilgning
Etablering av dam for storsalamander på Bygdetunet, Lier	110 000
Totalt	110 000

Sør-Trøndelag

Tiltak	Bevilgning
Oppfølging av handlingsplan for storsalamander - Jervan	50 000
Lokalt informasjonsmateriell om storsalamander – Gjennomføres i 2012	20 000
Fylling av grøft. Biotopforbedring storsalamander	6 000
Utarbeidelse av tiltaksplaner for Skivevollen og Lomtjørma i Trondheim kommune. Faggrunnlag.	20 000
Totalt	96 000

3. Kartlegging og tiltak 2011

Østfold

Fredrikstad

Storsalamander har tidligere vært påvist i 40-50 lokaliteter i Fredrikstad kommune. I 2011 ble lokalitetene oppsøkt på nytt og undersøkt for storsalamander. Skjøtselsbehov ble vurdert på lokalitetene. Noen av lokalitetene har blitt fylt igjen og noen av lokalitetene var feilaktig registrert. Befaringer viste at storsalamanderen trolig forekommer på minimum 18 lokaliteter i kommunen. Dette er under halvparten av antallet tidligere kjente lokaliteter. Det er rimelig å anta at storsalamanderen fremdeles yngler på flere av lokalitetene der den ikke ble påvist under befaringene, men dette må undersøkes nærmere.

Oslo og Akershus

Oslo

Det er videreført overvåking av storsalamander etter reintroduksjon av arten i Bergdammen, Møllesvingen 20 i 2009 og 2010. I den forbindelse ble det gjennomført kartlegging av vårvandring av voksne dyr, voksne dyr som har tilhold i dammen i juni (rusefangst) og larver som har vokst opp i dammen i juli og august (hov). I tillegg ble det kartlagt begroing, vannkvalitet og vannstand. Det ble registrert en voksen storsalamander under vårvandring, og to voksne dyr og to larver av storsalamander i dammen om sommeren. Dette viser at reetableringen har vært vellykket, men at bestanden foreløpig er liten. Det er vurdert at det er behov for restaurering av dammen i 2012. Egne rapporter er utarbeidet.

Asker kommune

En dam på Brønnøya i Asker ble undersøkt av Leif Åge Strand som en mulig storsalamanderlokalitet. Dammen er kunstig og har et areal på 175 m². Dybden ble anslått til >2 m på det dypeste, med et gjennomsnittsdyp på i underkant av 1 m. Noe vegetasjon finnes langs bredden og utover i vannet, men dammen kan beskrives som relativt vegetasjonsfattig, særlig sett i lys av stillestående vann. Ved besøk i juni ble det fanget 5 voksne og én larve av småsalamander, i tillegg ble det observert en rekke voksne dyr i parringslek i vannet. En måned senere var resultatet 70 larver og 1 voksen. Det ble ikke registrert storsalamander.

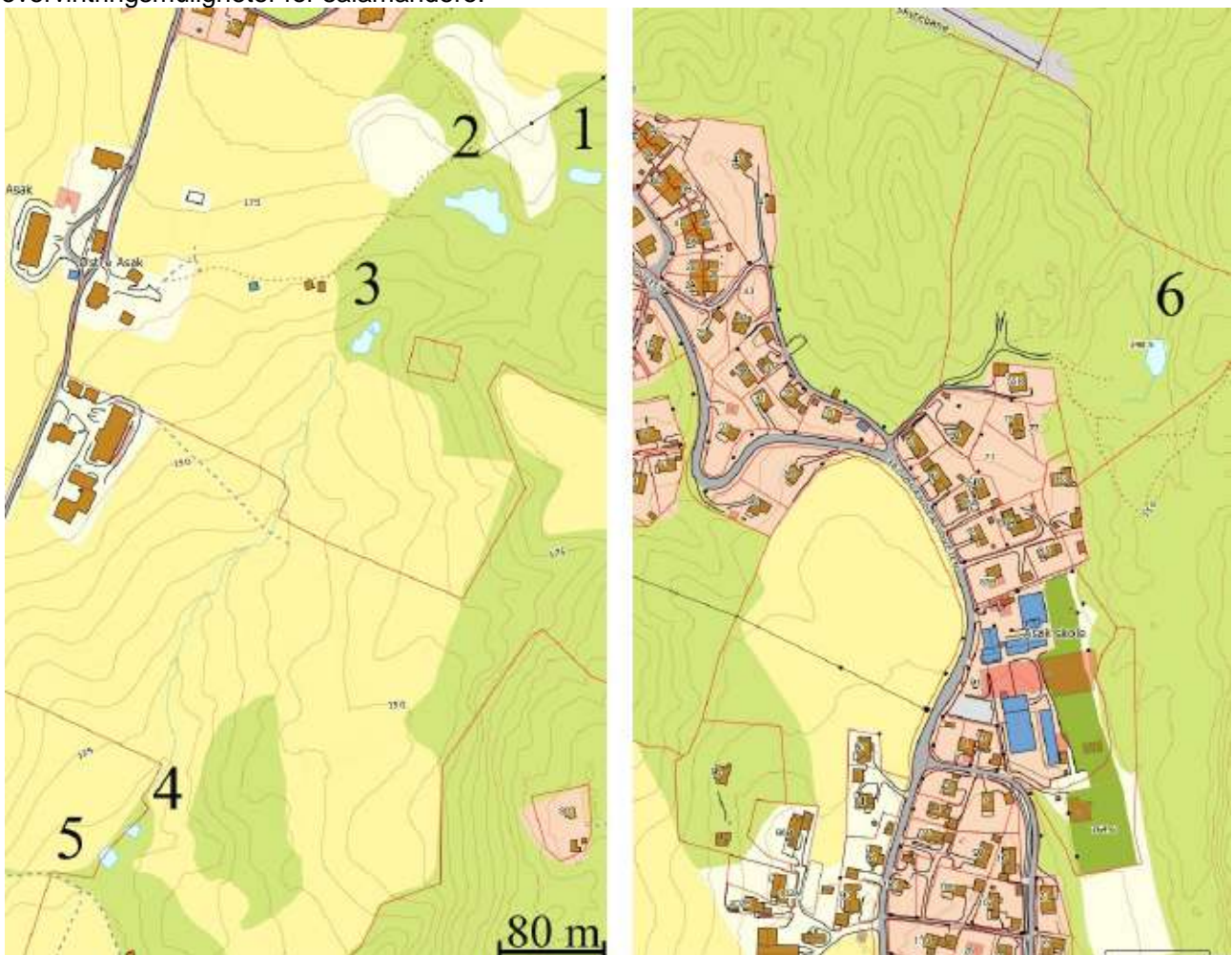

Dam på Brønnøya sett mot nord-nordøst. Foto Leif Åge Strand.

Skedsmo kommune

Som følge av kartleggingsarbeider foretatt i perioden 1988–2008 var det kjent 7 forekomster av storsalamander i kommunen. Siden kartleggingsarbeidene stort sett var lagt til kulturlandskapet, ble det i 2010 foretatt kartlegging i kommunens øvrige områder, først og fremst i nordøst og nordvest. En av de kjente storsalamanderdammene ligger i ett av grustakene på Asakmoen, derfor ble flere smådammer i grustakene nord og sør for Branderudveien undersøkt. Storsalamander ble funnet i flere av disse. I løpet av sommeren 2010 ble imidlertid "Norgesglasset" erstattet av et nytt kartgrunnlag. Dette viste i alt 6 "nye" dammer på Flaen-Asakmoen, hvor lokalitetene 1–5 ligger i samme bekkedrag, mellom Asak i vest, Flaen i øst og Asaklandet i sør. Lokalitet 6 ligger nord for dette området, nær Asak Skole. Se fig. 2. Siden disse dammene ligger nær de kjente storsalamanderforekomstene (Strand 2010), ble disse undersøkt i 2011.

Storsalamander ble funnet sammen med liten salamander og spissnutet frosk i en av dammene i 2011 (lokalitet 2, figur 2). Den nyoppdagete salamanderdammen er den største og trolig den mest stabile av storsalamanderdammene i området, og dermed den viktigste av dem alle. Skogen omkring er stedvis nesten ugjennomtrengelig, med tett kratt og byr sannsynligvis på gode næringsforhold og overvintringsmuligheter for salamandere.

Undersøkelse av nye dammer i Asakområdet 2011. Stor- og liten salamander samt spissnutet frosk ble funnet i lokalitet nr 2.

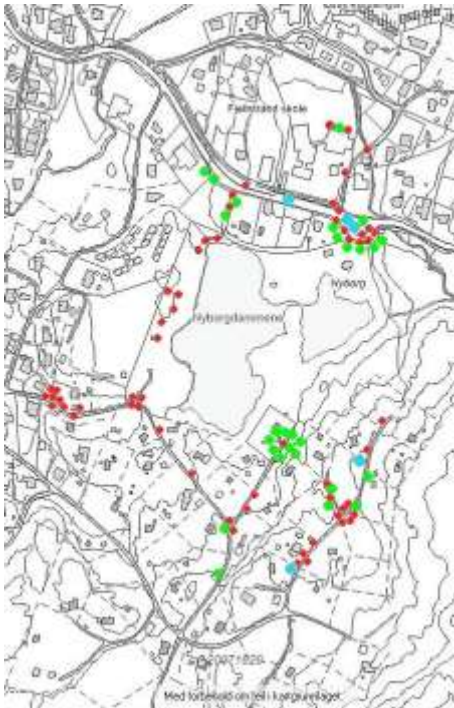
Frogn

I Frogn kommune ligger tre salamanderdammer på en rekke i et boligområde. Disse dammene huser stor og liten salamander, buttnutfrosk og padde. I 2011 ble det av Kjell Sandaas utarbeidet skjøtselsplaner for to av dammene: Nordre og Søndre Rånåsdam.

Nesodden

Kjell Sandaas utarbeidet en kartleggingsrapport og et forslag til forvaltningsplan for Nyborgdammene i Nesodden kommune i 2011. Nyborgdammene er ble anlagt som isdammer i 1874. Dammene ligger vest i kommunen i en gammel tettbebyggelse. Det har vært en betydelig utbygging i området de siste 10 årene og mer er planlagt. I dag ligger ca 115 boliger og hytter innenfor en radius av ca 300 meter fra dammene. Under takseringen 2010-2011 ble i alt 920 amfibier av 5 forskjellige arter registrert i løpet av 14 høstkvelder og 11 vår kvelder. Alle funn av storsalamander ble gjort innenfor en sone på 200 meter fra dammen. Det ble funnet fire overvintringsplasser.

Utviklingen i antall amfibier for perioden 2003-2011 viser en nedgang i antall dyr for alle arter. Suter ble antakelig satt ut i dammene i 1990-årene og kan ha påvirket bestandene negativt. De største trusselsfaktorene synes å være predasjon av fisk, økt vegtrafikk og økt utbygging på nærliggende arealer. I forslaget til forvaltning av Nyborgdammene er fjerning av fisk et foreslått tiltak i tillegg til økologisk funksjonsområde og hensynsregler.

Nyborgdammene i Nesodden kommune og funn av storsalamander. Foto: Kjell Sandaas.

Ås

Det er gitt tilskudd til restaurering av salamanderdammer i Ås kommune. På grunn av mye nedbør høsten 2011 er dette utsatt til 2012.

Oppegård

I perioden 2006, 2009 og 2011 er forekomster av amfibier i 44 dammer i Oppegård kommune undersøkt. Stor salamander er funnet i 8 lokaliteter. Det er et lavt tall i forhold til de øvrige Follo kommunene, men det samlede antall dammer er også betydelig lavere. Oppegårds lokaliteter har like fullt betydning for Follo som et kjerneområde for stor salamander. Arten er knyttet mest til nærings- og solrike lokaliteter, og den har større utbredelse innen kommunen enn tallene viser. Midler til denne kartleggingen ble tildelt i 2010.

I Svartskog er det gjort biotopforbedrende tiltak i to dammer. Rundt en av dammene er det hugget trær for å øke lystilgangen og hindre løvfall. I den andre dammen, som var svært gjengrodd, er et tykt lag med flytetorv fjernet og noen trær er hugget for å øke lystilgang og hindre løvfall. Skjøtselen er gjort etter anbefalinger fra Kjell Sandaas sin rapport "Kartlegging av amfibier i Svartskog".

Vestby

Vestby kommune har skjøttet to salamanderdammer i kommunen: Ødemørkdammen og Øvre Linnestad. På Ødemørkdammen ble det fjernet to store trær og noen busker. Vannvegetasjon i en ende og noe bunnsedimenter ble fjernet med en liten gravemaskin og det ble lagt ned et rør for å stabilisere vannstanden. På Øvre Linnestad gård ble det foretatt skjøtsel i to omganger. Store mengder vegetasjon ble fjernet og noe bunnsstrat. Midler til dette prosjektet ble tildelt i 2010.

Hedmark

Eidskog

Skolopender AS kartla i 2011 mulige salamanderlokaliteter i Eidskog kommune i Hedmark. Det er tidligere registrert salamander i 14 lokaliteter i Eidskog kommune (Lande 2002 og Strand 2005). Kartleggingen av nye potensielle salamanderlokaliteter ble foretatt ved undersøkelser av flyfoto og deretter ble det foretatt bilturer i de områdene som var tegnet inn som kulturlandskap. Skolopender AS fant på bakgrunn av av denne kartleggingen at det finnes minst 24 dammen i kulturlandskapet i Eidskog som kan være habitat for storsalamander, i tillegg til en rekke bekkefar og diker.

Oppland

Jevnaker, Lunner og Gran

Det ble gjennomført kartlegging i dammer øst for Randsfjorden i kommunene Jevnaker, Lunner og Gran for å finne eventuelt nye forekomster av storsalamander. Kartleggingen ble utført av Kistefos skogtjenester ved Geir Høitomt. Kartleggingen munnet ut i en rapport på 101 sider som beskriver 45 undersøkte lokaliteter fra sommeren 2011: Gran kommune 11 lokaliteter, Lunner kommune 21 lokaliteter, Jevnaker kommune 10 lokaliteter. Hurdal kommune 3 lokaliteter. Totalt ble 4 amfibiearter registrert i de undersøkte lokalitetene: buttsnutefrosk, padde, småsalamander og storsalamander. Prøvetakingen ble foretatt med hovedfokus på storsalamander, slik at påvisning av de andre artene forekom som tilfeldig "bifangst" eller synsobservasjon. Måltrettet søk etter disse andre amfibieartene kunne gi flere funn innenfor undersøkelsesområdet. Buttsnutefrosk ble påvist på 11 lokaliteter, padde på 1 lokalitet, småsalamander på 3 lokaliteter og storsalamander på 1 lokalitet. Kartlegger påpeker at det er grunn til å anta at årets værforhold kan ha påvirket registreringene i negativ retning. Mye regn ga høye vannstander, noe som resulterte i at tilgangen til flere av dammene ble problematisk. Selv med bruk av langskafet håv ble søkene mindre effektive enn under mer normale sommervannstander.

Storsalamander ble registrert på 1 lokalitet i Lunner kommune. Her ble ett voksent individ (hunn) fanget i torvkanten på dammens østside. Til tross for utvidet søk i dammen (min. 30 Z-sveip) ble det ikke påvist flere individer eller larver. Søk ble også foretatt på land nær dammen uten resultat. Det bemerkes at dammen var vanskelig tilgjengelig på grunn av svært bløte (og stedvis utilgjengelige) myrkanter.

Undersøkelser av myrdammer i Oppland kommune. Foto: Geir Høitomt

Undersøelsesområdet i Oppland kommune.

Søndre Land, Gran, Jevnaker og Ringerike

Det ble også utført utfyllende kartlegging i et område mellom Randsfjorden og Sperillen i kommunene Søndre Land, Gran og Jevnaker i Oppland og Ringerike kommune i Buskerud. Dette er det området i Oppland hvor det er flest forekomster av storsalamander. Dette er et stort sammenhengende barskogsområde med mange små myrtjern. Området har hatt forsuringsproblemer og surt vann og forekomst av fisk anses som hovedårsak til at storsalamander ikke finnes i langt flere lokaliteter. Det planlegges nærmere utredning av hvilke tiltak som kan settes inn for å sikre eksisterende forekomster og kanskje legge til rette for at flere lokaliteter skal gi egnede leveforhold for storsalamander på sikt.

Buskerud

Leif Åge Strand har utarbeidet en statusrapport for kartlegginger i Buskerud fylke. Her har det blitt foretatt systematiske kartlegginger 1970-tallet. Rapporten oppsummerer kartleggingene og funnene som har blitt gjort og synliggjør de kommunene der det er behov for mer kartlegging. Det er til sammen gjort 88 observasjoner av storsalamander i Buskerud innenfor 13 av fylkets 21 kommuner. Den typiske lokalitet for storsalamander i Buskerud befinner seg utenfor kulturlandskapet, i skog og mark.

Buskerud kommuner. Kommuner med funn av storsalamander er merket med blå skraver.

Sør-Trøndelag

Trondheim

Vinteren 2009/2010 ble det gravd fem nye dammer i tre myrområder ved Øvre Jervan i Trondheim kommune. Hensikten med dammene var å sikre leveområder og styrke bestanden av storsalamander sørøst for Jonsvatnet. Det ble på forhånd klart at av dammene ville ha for lav pH for storsalamander og disse ble derfor kalket i 2011. Vannanalyser, registrering av amfibier og innsamling av invertebrater ble gjennomført i 2010 og 2011 Jon Kristian Skei og Eva Tilseth. Storsalamander ble funnet i en av de nyetablerte dammene samt i de to dammene som fantes i området fra før. Liten salamander ble funnet i to av de fem nyetablerte dammene samt i en av de to dammene som allerede fantes. Buttnutefrosk ble funnet i alle de fem nyetablerte dammene og i en av dammene som allerede fantes. Vannkvaliteten er forbedret i dammene slik at de er mulige for amfibier å reprodusere i fire av de fem nyetablerte dammene.

I Trondheim kommune er det definert et kjerneområde for storsalamander. Der det tidligere har vært et sammenhengende utbredelsesområde, har drenering av et myrområde ført til fragmentering. Det er derfor ønskelig å tilrettelegge enkelte dammer til "stepping stone" mellom delområdene. For Skivevollen er det derfor laget en tiltaksplan for å fjerne stingsild fra tjørna ved Skivevollen. Dette er forslått gjort ved rotenonbehandling. For Lomtjørna er det laget en tiltaksplan for utfisking ved intensivt garnfiske.

Området sør-øst for Jonsvatnet med storsalamander lokaliteter (mørk grønn sirkel). Rød sirkel: Lomstjørna (med fisk) og tjørna ved Skivevollen. Blå sirkel: nyetablerte tjern uten salamander.

Orkdal

Det ble foretatt en oppdemming av en dam på Kambmyre i Orkdal. Tiltaket ble utført ved å slå ned utgardspåler og stable 2x6 toms bord langs pålene. Grunneier bisto arbeidet med praktiske løsninger. Tiltaket vil evalueres i 2012.

Nord-Trøndelag

På oppdrag fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen, har Irvin Kilde Naturutredning i 2011 sammenfattet en oversikt over kjent utbredelse av storsalamander i Nord-Trøndelag. I arbeidet med å samle informasjon om storsalamanderens utbredelse i Nord-Trøndelag ble det tatt utgangspunkt i Dolmen (2008b) Kilde (2009), Kilde (2010a), Kilde (2011), Roar Pettersen 2010 (pers.komm.) og Artskart (Artsdatabanken 2011). I oppsummeringen av antall lokaliteter, er kun ynglelokaliteter tatt med, terrestriske funn er utelatt. Nord-Trøndelag fylke har per 2011 36 kjente ynglelokaliteter. To av lokalitetene har usikker status, resten er verifisert seinest i 2009. Antall lokaliteter har dermed økt i takt med økende kartlegging de senere år. Det er fortsatt store utforskede områder i fylket der en kan forvente flere funn av storsalamander.

4. Videre arbeid

En rekke lokaliteter har blitt kartlagt i årene handlingsplanen har virket og det er nå mye kunnskap om artens utbredelse i Norge. Det vil allikevel være nødvendig med mer kartlegging i årene som kommer. Det nye tilskuddsordningen for prioriterte arter har ført til at mange skjøtselstiltak har blitt gjennomført på eksisterende storsalamanderlokaliteter. Forvaltningen ser at det er behov for å følge opp mange av tiltakene og fortsatt behov for oppstart av nye tiltak. Det vil også være behov for en evaluering av tiltakene. I 2012 vil det være behov for flere informasjonstiltak og det vil være aktuelt med fagsamlinger.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Postboks 8111 Dep, 0032 Oslo
Besøksadresse: Tordenskiolds gt 12
Telefon: 22 00 35 00, Telefaks: 22 00 36 58
E-post: postmottak@fmoa.no
www.fylkesmannen.no/OsloogAkershus